

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

przygotowana przez międzynarodowe ruchy społeczeństwa obywatelskiego w Oslo, Norwegia,
13.02.2012

1. Rosnąca liczba dowodów sugeruje, że kryminalizacja nieujawniania statusu HIV, potencjalnego narażenia na zakażenie i niezamierzonego przekazania wirusa czyni więcej zła niż dobra zdrowiu publicznemu i prawom człowieka.ⁱ
2. Lepszą opcją jest podjęcie przez prawodawców środków, by stworzyć środowisko, które umożliwi ludziom przechodzenie badań, znalezienie wsparcia i odpowiednio szybkiego wdrożenia leczenia oraz pozwoli osobom zakażonym bezpiecznie przedstawić swój status.ⁱⁱ
3. Chociaż w rzadkich wypadkach prawo karne może znajdować zastosowanie, na przykład gdy ludzie przekazują wirus HIV podstępnie i z premedytacją, wolimy, by osoby zakażone wirusem HIV były wspierane i wzmacniane psychicznie od czasu diagnozy, co pozwoliłoby zapobiegać nawet wspomnianym rzadkim przypadkom. Wymaga to podejścia do problemu HIV/AIDS nie z perspektywy punitywnej, kryminalistycznej, a raczej skupienia się na społecznościach, w których wiedza i zrozumienie problemu jest najbardziej potrzebne.ⁱⁱⁱ
4. Obecne przepisy prawne odnoszące się konkretnie do HIV należy znieść zgodnie z zaleceniami UNAIDS.^{iv} Jeżeli oparta na wiedzy naukowej analiza prawa wykaże, iż nadal konieczne są jakieś przepisy kryminalizujące zarażenie innych, powinny one być oparte na zasadach proporcjonalności, przewidywalności, działania celowego, przyczynowości i niedyskryminacji; na najaktualniejszej dostępnej wiedzy naukowej i medycznej na temat HIV/AIDS; na analizie faktycznie wyrządzonej szkody, a nie ryzyka szkody; a także powinny pozostawać w zgodzie z zasadami zdrowia publicznego i międzynarodowymi wymaganiami w zakresie praw człowieka.^v
5. Tam, gdzie prawo ogólne może wnosić lub wnosi oskarżenia związane z HIV, wymagane jest jasne określenie praw i obowiązków osób żyjących z HIV, najlepiej za pośrednictwem wytycznych dla prokuratorów i policji, przygotowanych w konsultacji ze wszelkimi najważniejszymi ekspertami, by zapewnić adekwatność postępowań i zapewnić osobom zakażonym HIV możliwość dochodzenia sprawiedliwości.

Zwracamy się z uprzejmą prośbą do ministrów zdrowia i sprawiedliwości oraz innych ważnych decydentów i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, by decydując o stosowaniu lub

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

niestosowaniu prawa karnego w odniesieniu do HIV, wzięli pod uwagę także następujące punkty:

6. Epidemię HIV napędzają niezdiagnozowane przypadki zakażenia wirusem, a nie ludzie świadomi swojego dodatniego statusu serologicznego.^{vi} Stosunki seksualne bez zabezpieczenia niosą wiele możliwości – dobrych i złych – w tym ryzyko zarażenia chorobą przenoszoną drogą płciową, taką jak HIV/AIDS. Z powodu wysokiej liczby niezbadanych zarażeń, opieranie decyzji o stosowaniu zabezpieczeń na założeniu, że partner powinien się przyznać – i ściganie ludzi, którzy tego nie robią – może prowadzić i rzeczywiście prowadzi do fałszywego poczucia bezpieczeństwa.
7. HIV to tylko jedna ze znanych chorób przenoszonych drogą płciową, które mogą wywoływać długotrwałe szkody^{vii}. Wyróżnienie HIV przez specyficzne prawa i postępowania tylko stygmatyzuje ludzi zakażonych tym wirusem. Piętno HIV to największa bariera do zrobienia badań i podjęcia leczenia, a także do powodzenia jakiegokolwiek kraju w drodze do celu, jakim jest „zerowy wskaźnik zakażeń, zgonów z powodu AIDS i dyskryminacji”.^{viii}
8. Prawo karne nie zmienia zachowań, które mają korzenie w złożonych procesach społecznych, zwłaszcza tych opartych na istnieniu piętna HIV.^{ix} By zmienić takie zachowania, potrzeba porad i wsparcia dla ludzi żyjących z HIV w celu dodania im zdrowia, godności i sił.^x
9. Ani system prawny, ani media nie są obecnie przygotowane merytorycznie do spraw karnych związanych z HIV.^{xi} Odpowiednie władze powinny przygotować szkolenia na temat HIV przeznaczone dla policji, prokuratorów, obrońców, sędziów zawodowych i przysięgłych, a także przedstawicieli mediów.
10. Jeśli status osoby zarażonej HIV zostanie ujawniony w mediach bez jej zgody, informacja praktycznie zawsze pozostanie dostępna w sieci. Osoby oskarżone o „przestępstwa” związane z HIV, niezależnie od tego, czy zostaną skazane, czy uniewinnione, mają prawo do prywatności. Nie ma żadnych korzyści dla zdrowia publicznego we wskazywaniu takich jednostek w mediach. Jeśli zdrowie publiczne nakazuje poinformowanie wcześniejszych partnerów seksualnych takiej osoby, stosowane powinny być etyczne, poufne zasady powiadomienia.^{xii}

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

Pytanie: Kto stoi za tą deklaracją?

Odpowiedź: Jesteśmy grupą niezależnych osób i organizacji społeczeństwa obywatelskiego z całego świata, skoncentrowanych na niewłaściwym i zbyt szerokim stosowaniu prawa karnego w stosunku do ludzi żyjących z HIV, których zachowanie pod każdym innym względem pozostaje zgodne z prawem. Działamy na rzecz skończenia z niesprawiedliwością. Prowadzą nas, i są między nami, osoby zakażone wirusem HIV. Możemy też liczyć na wsparcie zaangażowanych prawników. Nasze ekspertyzy obejmują medyczne, społeczne, etyczne, polityczne, związane z prawami człowieka oraz prawne aspekty dotyczące HIV i prawa karnego.

P: Dlaczego nazywacie się deklaracja Oslo?

O: Spotkaliśmy się w Oslo, w Norwegii, w przeddzień światowego High Level Policy Consultation on the Science and Law of the Criminalisation of HIV Non-disclosure, Exposure and Transmission (Najwyższego szczytu konsultacji politycznych na temat nauki i prawa dotyczącego kryminalizacji nieujawniania i przekazywania HIV), zorganizowanego przez rząd norweski oraz Program Narodów Zjednoczonych ds. HIV/AIDS (UNAIDS).

Celem Najwyższego Szczytu Konsultacji Politycznych było zorganizowanie międzynarodowego forum, podczas którego ustawodawcy i inni uczestnicy mogliby przemyśleć obowiązujące prawa i strategie polityczne odnoszące się do kryminalizacji nieujawniania HIV, narażenia na zakażenie i faktycznego przekazania wirusa w świetle najnowszych, najważniejszych danych naukowych, medycznych, dotyczących zdrowia publicznego i prawnych.

Nasza deklaracja nie jest oficjalnym dokumentem Najwyższego Szczytu Polityki Konsultacji, jednak wzięliśmy udział w spotkaniu, by zachęcić ustawodawców do analizy obowiązujących w ich państwach praw i polityki oraz podjęcia wszelkich kroków koniecznych do osiągnięcia najlepszych możliwych wyników dla sprawiedliwości i zdrowia publicznego, dających rzeczywiste wsparcie dla narodowych strategii radzenia sobie z HIV oraz przestrzegania międzynarodowych zobowiązań w zakresie praw człowieka.

P: Jaki jest obecnie status kryminalizacji HIV?

O: Postępowania karne mają miejsce w wielu krajach na świecie – w niektórych na podstawie przepisów odnoszących się konkretnie do HIV, w innych w oparciu o często nieakceptowalne ogólne przepisy prawa karnego.^{xiii}

Najwięcej przypadków jest przedstawianych przez oskarżycieli i media jako przypadki „celowego” lub „umyślnego” zarażenia wirusem HIV, jednak w rzeczywistości znaczna większość przypadków

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

nie obejmuje działania ze złej woli ani nawet udowodnionego faktycznego przekazania wirusa.^{xiv}

W ostatnich latach wzrosła zarówno liczba spraw karnych, jak i ustaw odnoszących się konkretnie do HIV^{xv}, i to pomimo tego, że reakcje na HIV w zakresie zdrowia publicznego – oparte na prawach człowieka i wiedzy naukowej^{xvi} – pozwoliły na znaczne zmniejszenie liczby nowych zakażeń i wyraźną poprawę jakości życia osób zakażonych^{xvii}.

Tym niemniej wiele krajów rozważa zmianę prawa karnego ze względu na świadomość postępu wiedzy naukowej i medycznej dotyczącej HIV.^{xviii}

P: W jaki sposób procesy i prawo karne szkodzą wysiłkom na rzecz zapobiegania HIV?

O: Wielu ekspertów wyraża obawy co do rozległych negatywnych skutków ubocznych, wywoływanych przez próby zapobiegania HIV za pośrednictwem prawa karnego^{xix}. W szczególności istnieją dowody na ujemny wpływ na zdrowie publiczne w następujących obszarach:

- ✦ fałszywe przedstawianie i wyolbrzymianie ryzyka i szkód związanych z HIV. Wpływa to na rosnącą liczbę mitów na temat wirusa, ryzyka jego przekazania i sposobu najlepszej ochrony.
- ✦ rosnące piętno osoby z wirusem HIV. Wpływa to niekorzystnie na gotowość do poszerzania swojej wiedzy i omawiania HIV.
- ✦ umniejszanie znaczenia osobistej wiedzy i odpowiedzialności jako kluczowych czynników w zapobieganiu HIV. Zapobieganie HIV jest wspólną odpowiedzialnością partnerów seksualnych i powinno tak być postrzegane.
- ✦ odstraszenie ludzi od badania swojego statusu serologicznego. Niezdiagnozowane (i w związku z tym nieleczone) zakażenia wirusem HIV oznaczają szkody i dla zdrowia jednostek, i zdrowia publicznego^{xx}.

P: W jaki sposób prawo i oskarżenia związane z HIV zagrażają prawom człowieka?

O: Wzrasta liczba dowodów negatywnego wpływu kryminalizacji HIV na osoby żyjące z wirusem^{xxi} przez:

- ✦ Wywoływanie nieporozumień i strachu co do uprawnień i obowiązków w świetle prawa.
- ✦ Tworzenie i podtrzymywanie niechęci do ujawniania dodatniego statusu serologicznego przed partnerami seksualnymi.
- ✦ Tworzenie i podtrzymywanie niechęci do ujawniania zachowań grożących zarażeniem przed służbą zdrowia.

Ponadto dane z całego świata^{xxii} wskazują na:

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

- ⤴ Wybiórcze i/lub arbitralne śledztwa i oskarżenia.
- ⤴ Nieodpowiednie i pozbawione wrażliwości dochodzenia policyjne, które mogą prowadzić do niechcianym ujawnienia statusu serologicznego, utraty pracy i ogólnego silnego stresu.
- ⤴ Piętnujące raporty mediów, podające nazwiska, adresy i zdjęcia osób, które są zakażone, ale nie zostały póki co uznane za winne jakiegokolwiek przestępstwa.
- ⤴ Ograniczony dostęp osób żyjących z HIV do wymiaru sprawiedliwości.
- ⤴ Wyroki i kary, które często są rażąco nie stosowne do potencjalnej czy faktycznej szkodliwości.^{xxiii}

P: Dlaczego kryminalizacja HIV szczególnie dotyka kobiety?

O: Politycy i ustawodawcy mogą wierzyć, że chronią kobiety przed HIV dzięki tworzeniu i wprowadzaniu takich praw. Jednak kryminalizacja HIV nie chroni kobiet przed przymusem czy przemocą. Taką ochronę dają prawa, które wspierają kobiety przez doprowadzenie do społecznego, prawnego i finansowego równouprawnienia i kryminalizują gwałt małżeński. Kryminalizacja HIV oznacza dla kobiet więcej szkody niż pożytku:

- ⤴ To kobiety są częściej oskarżane, ponieważ często jako pierwsze w związku poznają swój status serologiczny podczas rutynowych testów na HIV w czasie ciąży, jednak trudniej im ujawnić zakażenie przed partnerem, co jest konsekwencją nierówności w związku opartym na władzy, zależności ekonomicznej od partnera i wysokiego poziomu przemocy w stosunku do kobiet w związkach.^{xxiv}
- ⤴ Kobiety zakażone HIV mogą być przymuszane do uniknięcia zajścia w ciążę i/lub karane za zarażenie dziecka w okresie płodowym lub podczas karmienia piersią, co ogranicza ich prawo do decyzji w sprawie posiadania dzieci.^{xxv}

P: Jak mogę dowiedzieć się więcej o kryminalizacji HIV?

O: Dane naukowe przemawiające za naszymi postulatami można znaleźć w odnośnikach prowadzących do oryginalnych dokumentów. Na poniższych stronach internetowych można znaleźć dalsze informacje (w języku angielskim):

- ⤴ [AIDSLEX/CRIMINALIZATION OF HIV TRANSMISSION LIBRARY \(INTERNATIONAL\)](#)
- ⤴ [CANADIAN HIV/AIDS LEGAL NETWORK/HIV CRIMINALISATION PUBLICATIONS](#)
- ⤴ [CENTER FOR HIV LAW & POLICY/POSITIVE JUSTICE PROJECT \(US\)](#)
- ⤴ [GNP+/GLOBAL CRIMINALISATION SCAN \(INTERNATIONAL\)](#)

- ⤴ [IPPF/HIV AND THE LAW \(INTERNATIONAL\)](#)
- ⤴ [NAM/HIV AND THE CRIMINAL LAW \(INTERNATIONAL\)](#)

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

⤴ [POZ/HIV CRIMINALIZATION \(US\)](#)

⤴ [SERO/SERO PROJECT \(US\)](#)

Ponadto następujące filmy dokumentalne umożliwią szersze spojrzenie na całą sprawę:

⤴ [How Could She, Szwecja, 2010](#)

⤴ [Legalizing Stigma, US, 2010](#)

⤴ [Verdict on a Virus, UK, 2011](#)

⤴ [HIV Is Not a Crime, US, 2011](#)

⤴ [Perpetuating Stigma, US, 2012](#)

DEKLARACJA Z OSLO W SPRAWIE KRYMINALIZACJI HIV

Pomysłodawcy:

AIDS Fondet – Dania

AIDS Fonds – Holandia

AIDS & Rights Alliance for Southern Africa (ARASA) – Namibia

Edwin J Bernard - HIV Justice Network – UK/Niemcy

Center for HIV Law and Policy – USA

Kim Fangen – HIV Manifesto Norwegia

Global Network of People Living with HIV (GNP+) – Holandia

Groupe sida Genève - Szwajcaria

HIV Finland – Finlandia

HIV Nordic – kraje nordyckie

HIV Norway – Norwegia

HIV Sweden – Szwecja

International Planned Parenthood Federation (IPPF) UK

Ralf Jürgens - Consultant, HIV/AIDS, health, policy and human rights – Kanada

Sean Strub - SERO Project - USA

Robert Suttle - SERO Project - USA

Swedish Association for Sexuality Education (RFSU) – Szwecja

Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights (RFSL) – Szwecja

Terrence Higgins Trust (THT) UK

Matthew Weait - Professor of Law and Policy – UK

- i UNAIDS. Report of the Expert Meeting on the Scientific, Medical, Legal and Human Rights Aspects of Criminalisation of HIV Non-disclosure, Exposure and Transmission, 31 August- 2 September 2011. Geneva, February 2012.
- ii UNAIDS/UNDP. Policy Brief: Criminalization of HIV Transmission. Geneva, July 2008; Open Society Institute. Ten Reasons to Oppose the Criminalization of HIV Exposure or Transmission. 2008; IPPF,GNP+ and ICW. Verdict on a Virus. 2008. See also: IPPF. Verdict on a Virus (documentary) 2011.
- iii GNP+/UNAIDS. Positive Health Dignity and Prevention: A Policy Framework. Amsterdam/Geneva, January 2011.
- iv UNAIDS/UNDP. Policy Brief: Criminalization of HIV Transmission. Geneva, July 2008.
- v UNAIDS. (2012) Op. cit.
- vi Marks G et al. Estimating sexual transmission of HIV from persons aware and unaware that they are infected with the virus in the USA. AIDS 20(10):1447-50, 2006; Hall HI et al. HIV transmissions from persons with HIV who are aware and unaware of their infection, United States. AIDS 26, online edition. DOI: 10.1097/QAD013e328351f73f, 2012.
- vii Bernard EJ, Hanssens C et al. Criminalisation of HIV Non-disclosure, Exposure and Transmission: Scientific, Medical, Legal and Human Rights Issues. UNAIDS, Geneva, February 2012; Carter M. Hepatitis C surpasses HIV as a cause of death in the US. Aidsmap.com, 21 February 2012.
- viii UNAIDS. Getting to Zero: 2011-2015 Strategy. Geneva, December 2010.
- ix Bernard EJ and Bennett-Carlson R. Criminalisation of HIV Non-disclosure, Exposure and Transmission: Background and Current Landscape. UNAIDS, Geneva, February 2012.
- x GNP+/UNAIDS (2011) Op. cit.
- xi Bernard EJ and Bennett-Carlson R (2012) Op. cit.
- xii UNAIDS. Opening up the HIV/AIDS epidemic: Guidance on encouraging beneficial disclosure, ethical partner counselling & appropriate use of HIV case-reporting. Geneva, 2000.
- xiii GNP+. The Global Criminalisation Scan Report 2010. Amsterdam, 2010; Bernard EJ. Criminal HIV Transmission Blog (2007-12).
- xiv Bernard EJ and Bennett-Carlson R (2012) Op. cit.
- xv Ibid.
- xvi UNAIDS (2010) Op. cit.
- xvii WHO, UNAIDS, UNICEF. Global HIV/AIDS Response: Epidemic update and health sector progress towards Universal Access 2011 Progress Report. Geneva, 2011.
- xviii UNAIDS. Countries questioning laws that criminalize HIV transmission and exposure. 26 April 2011; Bernard EJ. Getting tough on criminalisation. HIV Treatment Update 210, Winter 2012.
- xix Wait M. Intimacy and Responsibility: The criminalisation of HIV transmission. Abingdon, Oxon: Routledge-Cavendish, 2007; Burris S, Cameron E, Clayton M. The criminalisation of HIV: time for an unambiguous rejection of the use of criminal law to regulate the sexual behavior of those with and at risk of HIV. Social Science Research Network, 2008; Open Society Institute. Ten Reasons to Oppose the Criminalization of HIV Exposure or Transmission. 2008; IPPF,GNP+ and ICW. Verdict on a Virus. 2008. Cameron E. Criminalization of HIV transmission: poor public health policy. HIV/AIDS Policy & Law Review 14 (2), 2009; AFAO and NAPWA. HIV, Criminal Law & Public Health Forum, Canberra. September 2011; RFSU, RFSL and HIV Sweden. HIV, Crime and Punishment. December 2011.
- xx Cohen MS et al. Prevention of HIV-1 Infection with Early Antiretroviral Therapy. N Engl J Med 2011; 365:493-505.
- xxi Mykhalovskiy E The problem of “significant risk”: Exploring the public health impact of criminalizing HIV non-disclosure. Social Science & Medicine, 2011; Bourne A, Dodds C, Wait M. Responses to criminal prosecutions for HIV transmission among gay men with HIV in England and Wales. Reproductive Health Matters 17(34):135–145, 2009; Menadue D. The impact of the criminalisation issue on HIV-positive people. In: Cameron S and Rule J (eds), The Criminalisation of HIV Transmission in Australia: Legality, Morality and Reality. Sydney, NAPWA, 2009.
- xxii GNP+ (2010) Op. cit.; Bernard EJ. (2007-12). Op. cit. Bernard EJ and Bennett-Carlson R (2012) Op. cit.
- xxiii Strub S. HIV Is Not a Crime (documentary) 2011.
- xxiv Athena Network. 10 Reasons Why Criminalization of HIV Exposure or Transmission Harms Women. 2009; In The Life Media. Perpetuating Stigma (documentary), 2012.
- xxv Heywood TA. State HIV disclosure forms legally inaccurate. Michigan Messenger, 7 February 2011; Heywood TA. Missouri backs off use of HIV client acknowledgment form. Michigan Messenger. 23 May 2011.